

VIKTIMO / DOSHÁLO KERDYILAN? SI / SHAJ LES ZHUTIMO!

I. Kaske zhanas te zhutinas ame?

Si krisi, o 2005. berseski CXXXV. savi avri phenel, kaske shaj zhutin le viktim-zhutimaske missijova. Kadi kris kodi phenel, hoj feri kodol zhenenge shaj zhutisáren, kas **kriminal-krisaki vaj civil-krisaki offenziva, social-norma azbalipe** reslas. Kadal cháchimaske missijóva, save akanak lenpe te keren pengi bútyi, ande sako maj báro/ legmajbáro fóro puterde avla.

Azbalipe, kodo si, kanak varekasko mas kerdyilas nasválo, vaj varekasko dyí dukhal, róvel anda varekaste (pala le but thaj báro dar, thaj xályimo), vaj varekaski gódyi tradel kodi traba (trauma, masesko thaj kokalengo máripe, phagripe, le pszichévesko, la gódyako nasválipe) thaj kasavo dosh, lóvengo, vaj varesosko xasaripe, so anda kadi traba kerdyilas.

Shaj lel zhutimo sako ungriko-civilno manush, kon andej EU beshen, ande varesavo them le unijovesko, kodol manusha, kon legalno than lenaspen, thaj lil si len pala kodo, hoj von shaj beshen kothe, káj sile. Kon kathe, po Ungrothem naj les beshlo than, lilesa, de si les mukhle, hoj te beshel ande kado them. Kasave, kas chórde kheral thaj bikinde les pe lóvende, thaj inke vi kodol manusha, kon ande kasavo them beshel, savesa o Ungrothem telaj krisi colaxardas, hoj kethane khutyilen, thaj zhutisáren jekhávreske.

Statosko zhutimo shaj lel, kas ande EU si legalno beshlo than, pa soste vi ll si les. Vi atunchi, te varekas si po Ungrothem ashimasko, vaj emigrácijako beshimasko lil si. Si kasave trbi, kanak si te den zhutimo, te manges les, si kasave, kanak na. Shaj den, te von kade gindisáren thaj phenen mashkar pende.

II. Informácija

E kris puterde iskiril téle, hoj kas ando Ungrothem reslas o dosh, kodoles si te zhutin sako fálo informácijóvenca, thaj bilóvenge zhutin le manushenge, sar thaj so trubul te kerel, hoj maj mishto te avel les. Le báre thaj le majbáreske fóroski cháchimaski missijóvo ande sogodeste shaj zhutil kodole manushenge, kas vareso dosh reslas ande amáro them.

O viktim-zhutimasko missijóvo na feri kodolenge shaj zhutin kon zhutimo mangel lendar, tena vi pe kodolende, pala kaste káver rigatar, vaj káver manushendar zhanel pala kodolende, hoj varekon ando bajo, ando dosh si.

O informácijóvo si te phenel puterde, sakoneske:

- o viktimo so si thaj so nashtig kerel tela o krisako dyelo, tela e krisaki traba,
- o viktimo sar, thaj sosko zhutimo shaj lel peske,
- sar shaj mangel kodo, so shaj den tut, chefálo hertija, papíroshi, dokument si te iskiris, te des andre mangimo,
- káverfálo zhutimo, so e statoski kris mukel, te den le doshale manushenge,
- káver organizaciji kon inke maj but, maj sigo zhanen te zhutin le iktimenge, le doshálenge,
- pe kodolende si te sityáren le manushen, hoj sar si te inkrenpe, hoj inke jekhvar ando bajo te na peren,
- ete varekas chórdine kheral thaj denasles, bikinde les pe lóvende ando káver them, kodolenge shaj den lil áshimasko, vaj beshimasko dokumentumo.

III. Sosko / chefálo zhutimo shaj len

1. O manush, kon viktim kerdyilas, na feri le globál-informácija shaj len, tena vi speciálno, kasavo, so zhutil le manushes ande kodo, hoj andaj kris vi voj te shaj lel avri kodo, so shpeciálne leske o maj lášho avla, thaj o maj sigo avla, te avel kodo akarsoski bútyi, vaj traba, nasvalyimasko, sociálno, vaj káver shpeciálno problema.

2. Te varesave manusheske maj dúr si te lasháren leske probléma, phenas kodi, trubul les vi zhutóri, vaj krisake doktora, atunchi kodole manusheske shaj zhutin vi maj dúr, bishaven les kothe, káj zhanen te zhutin les.

3. Kas kriminal-krisaki vaj civil-krisaki offenzíva, social-norma azbalipe reslas, kodoleske shajke sigo trubulás vi lóve (hoj zhanel te beshel varekáj, te xal vareso, drab te kinel peske, gáda, biléturi po buso, po metróvo, thaj pe káver kasavende). Kadal cháchimaske missijóva, save akanak lenpe te keren pengi bútyi, ande sako maj báro/ legmajbáro fóro puterde avla. Kodo, hoj dena varekaske lóvengo zhutimo, vaj na, na pe kodoleste áshla, hoj varekon chorroj, vaj barváloj, tena pe kodo, hoj kon ande sosko bajo, bida, dosh pélas. Ande 2012 bersh kadale lóve maximum 87.118 Ft shajavel.

IV. Le statosko kompenzácijóvo

Kodole manushen, kas márde, vaj chórde, kodoleske shaj den vi statosko kompenzácijóvo. Te kodole manushesko dosh, leske xasarde lóve pala leste palpále lel, palpále avel, atunchi le statosko kompenzácijóvo palpále si te potyinel, kade, sar te denasas les unzhule, ando chorrimo.

Pe lóvengo kompenzácijóvo atunchi shaj den varekaske, te márde les, kade, hoj chi sastyilas gáta, tena nasválo kerdyilas, thaj áshilas nasválo. Te si kasavo, atunchi vi leske shavóra shaj zhutisáren, vaj pe legmajpashutne nyámo, kon phraxol le viktimos. Kadale lóve kodoleske den, kon ande peski zór chi bíril te praxol pesko nyámos, Feri kodoleske shaj den, kaske ande leski família, ande 2012 bersh chi perel maj but pe jekh zhenó, sar 174.236 Ft, thaj inke vi kodo, kon varesoske sociálno lóve len varekathar.

Majbutivar phírde lóve atunchi shaj den varekaske, te kasave báro navalo kerdyilas, hoj luno vráma chi bíril te kerel peski butíi, chi bíril te inkrel pes, maj but, sar 6 shon. Maximum, e maj but vráma, kanak lóve shaj den, kodi 3 bersh, thaj te tela kadi vráma varekathar, káver thanestar lel peske lóve, zhutimaske, so ande sako shon shaj lel opre, atunchi o viktim-zhutimasko missijóvo aba nashtig del zhutimo maj dúr. E majbutivar phírde lóve ande 2012 bersh maximum 87.118 Ft shajavel. Si vi kasave zhutimaske lóve, so feri jekhvar den, kade, hoj opre ginaven, sode dosh kerdyilas le viktimoske, kado dosh sa palpále kamen te potyinen le viktimoske, de kadal lóve ande 2012 bersh nashig avel maj but, sar 1.306.770 Ft.

V. Sar zhutil o viktim-zhutimasko missijóvo

O zhutimo feri kade zhanel te zhutil pe manusheste, te o manush kethane inkrel lenca, thaj kade kerel peski butyi sar von phenen. Si jekh kasavi hertija, so pe kodo si, hoj pe kodoleste shaj den ándre o mangimo zsutimasko. Pe kadi hertija sa sogodi pe leste si te iskiris, pala tute, so sas tusa, sar pecilaspe, sosko thaj sode dosh kerdyilas tut. Kadi hertija kathe shaj rakhes www.kimsz.gov.hu website. Pala kodo, hoj ande tyiro situácija so shaj keres, kathar shaj les zhutipo, pe kadal pushimata akarkaj den tut дума, thaj avri phenen tuke, kanak, sar, so si te keres, hoj sogodi mishto te zhal.

O mangimo zhutimasko, o dokumentumo, so iskirisárdan, ande akarsavo fóro, thaj ande akarsavo viktim-zhutimasko missijóvo ándre shaj den.

Sigo lóvengo zhutimo atunchi shaj manges, te pala o dosh, andral le pánzh dyes andre zhas thaj manges e hertija, pe soste téle si te iskiris, so pecisajlas tusa. O missijóvo, kanak aba sa sogodi fálo papíroshi kethane si, andral oxto dyes phenen le viktimoske, hoj so si, sar zhal leski traba. Anda bute thaneste si te mangel ándre le dokumentuma, pala o viktim, pala e traba, pala o dosh. Pala oxto dyes avri phenen sogodi, thaj zhutisáren. Atunchi vi kodo zhanen te phenen, hoj sar thaj kanak si te potyines palpále o zhutimo, sar te denas tut unzhule lóve, hoj te inkres tut opre.

Pala kodo, hoj ande tyiro situácija so shaj keres, kathar shaj les zhutipo, pe kadal pushimata akarkaj den tut дума, thaj avri phenen tuke, kanak, sar, so si te keres, hoj sogodi mishto te zhal.

Statosko zhutimo atunchi shaj manges thaj shaj les, te pala o dosh andral e trin shon andre zhal, thaj zhutimo mangel. (Sile andej kris téle iskirime hojkadi vráma, e trin shon, kanak, ande save situácijóvo shaj avel maj lungó.) Le dyeloske duj riga si. Majanglal, O maj báro/leg maj báro fórosko krisaki officija kethane kidel sogodi, so feri trubul pasha o dyelo, hoj sogodi uzho te avel thaj ketháne te aven le dokumentuma sa. Pala kado, po káver rig e paluni vorba, hoj so si, pe jekh than phenen ávri, ande le leg maj báre Fóroski Tradimaski Officijako Chachimasko Missijóvo.

Kadale butya, so ande kris téle si iskirime, hoj le viktimoske sar shaj zhutin, kadale sa jíve sile, bilóvenge si, ke kodi kamas, hoj sa sogodi manush, kas dosh reslas, te avel kodo chorro, vaj barválo, sa sogodi doshalo manush zhanel te mangel zhutimo.

Le viktim-zhutimaski butyi vi kodi, hoj te lel sama pe le doshálende, hoj lenge trabi sa mishto te zhal, thaj te vorbil le shérutne manushenca, le officijanca.